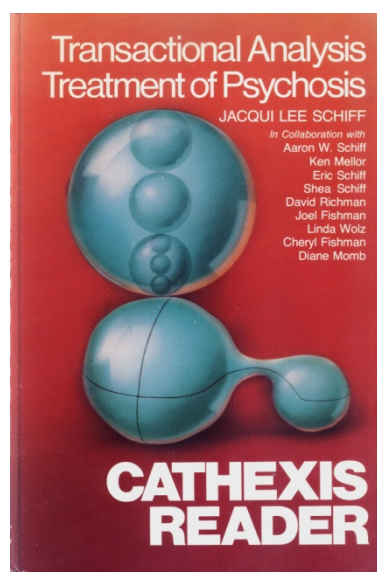

Zbigniew ŁĘSKI

[rec.] J.L. Schiff, *Cathexis Reader. Transactional Analysis Treatment of Psychosis*, Harper&Publisher, Inc., New York 1975, ss. 113

Niniejsza recenzja opiera się na wersji anglojęzycznej, wydanej w 1975 roku przez Cathexis Institute. Niestety, mimo upływu lat, licząca nieco ponad 100 stron i składająca się z ośmiu rozdziałów książka do tej pory nie doczekała się wersji polskiej. U potencjalnego czytelnika może zatem rodzić się uzasadnione pytanie – czy warto zadawać sobie trud zdobywania i czytania w języku obcym pozycji, która liczy sobie już prawie 40 lat? Aby uzyskać odpowiedź na to pytanie, niewątpliwie należy wnikliwie przyjrzeć się zawartości merytorycznej recenzowanej publikacji oraz kontekstowi, w jakim umieszczono zawarte tam analizy i rozważania.

Widniejący na okładce książki tytuł brzmi *Cathexis Reader* i aby w pełni zrozumieć kontekst zawartych tam treści, rozpocząć należy od krótkiego wyjaśnienia czym jest tak zwana szkoła Cathexis. Otóż jest to szkoła terapii skupiająca się w szczególności na problemach związanych ze schizofrenią. Należy też podkreślić, iż jest ona uznawana za jedną z trzech podstawowych szkół analizy transakcyjnej. W ogromnym skrócie specyfika terapii opiera się tu o tak zwany „reparenting”, co można tłumaczyć jako „powtórne rodzicielstwo”. W uproszczeniu polega ono na tym, że terapeuta wchodzi w rolę rodzica dla klienta i pomaga mu w ponownym wykreowaniu i reorganizacji stanu Ja-Rodzic. Autorzy tej teorii mogą poszczycić się wieloma sukcesami wynikającymi z jej stosowania. Jedno-

częście jednak wzbudza ona w środowisku wiele kontrowersji związanych z formą tak prowadzonej terapii. Autor niniejszej recenzji, jako pedagog i osoba niemająca na co dzień bezpośredniej styczności z tego typu problematyką, powstrzyma się jednak w tym miejscu od próby jakiegokolwiek oceny szkoły Cathexis, skupiając się przede wszystkim na tych aspektach opisywanej książki, które wydają się być wysoce przydatne na innych niż terapia gruntach.

Czytając przedmowę (*Preface*) oraz pierwszy rozdział, będący wprowadzeniem (*Introduction*) do prezentowanych w publikacji treści, nie sposób nie odnieść wrażenia, że z publikacji skorzystają jednak głównie terapeuci, psychoterapeuci oraz psychiatrzy. Sporo tam odwołań do problemów związanych ze schizofrenią i z jej leczeniem. Warto jednak przejść dalej, ponieważ już rozdział drugi przekazuje nam informacje dużo bardziej uniwersalne i znajdujące zastosowanie na znacznie szerszym obszarze. Członkowie Zespołu Badawczego Edukacyjnej Analizy Transakcyjnej stojący za wydawaniem czasopisma, w którym opublikowana jest niniejsza recenzja, niejednokrotnie w swoich wystąpieniach na szeregu konferencjach naukowych¹ wskazują na bardzo szeroki zakres możliwości wykorzystania terminologii oraz metodologii związanej z analizą transakcyjną na różnych, związanych z badaniami społecznymi i humanistycznymi, gruntach. Wspomniany w tym akapicie rozdział poświęcony został problematyce pasywności (*Passivity*). Znajdziemy tu między innymi definicję i opis relacji symbiotycznych, czy też pojęcie dyskontowania – wciąż szeroko wykorzystywane w AT. Należy w tym miejscu podkreślić, iż zagadnienia te są niezwykle istotne na każdej płaszczyźnie, gdzie możliwe jest zastosowanie analizy transakcyjnej. Pasywność to problem, z którym spotkamy się na gruncie terapii, edukacji, pracy, czy w końcu życia codziennego. Dlatego można zaryzykować twierdzenie, iż obecność powyższych treści w wielu przypadkach będzie wystarczającym argumentem przemawiającym za zasadnością zapoznania się z recenzowaną publikacją.

Jednym z przykładów potwierdzających zamieszczoną powyżej tezę jest świeżo wydana książka Anny Pierzchały – *Pasywność w szkole*. Mamy tu do czynienia z wykorzystaniem zawartych w drugim rozdziale recenzowanej publikacji treści na gruncie edukacyjnej analizy transakcyjnej. Czytamy tam między innymi: „w niniejszym opracowaniu przyjęto za twórcami szkoły Cathexis definicję i źródła pasywności. Zjawisko to rozpatrywane będzie w dalszej, badawczej części na gruncie edukacyjnym, a nie psychoterapeutycznym, a więc w ode-

¹ Na przykład w październiku 2013 roku na XI Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Edukacja XXI Wieku” ogłoszono trzy referaty odwołujące się do możliwości zastosowania terminologii i narzędzi analizy transakcyjnej na różnych płaszczyznach: D. Gębuś, A. Sarnat-Ciastko, „Edukacja zróżnicowana na płeć? Edukacja demokratyczna? Próba analizy transakcji międzykulturowych w wybranych szkołach”; A. Pierzchała, Z. Łęski, „Życie w grze czy gra w życie. Rola skryptu życiowego w kształtowaniu postaw graczy”; Z. Wiczorek, „Wykorzystanie analizy transakcyjnej w szkoleniu pedagoga-wychowawcy”.

rwaniu od samej kontrowersyjnej metody terapii². Mamy zatem konkretny przykład potwierdzający, iż przytoczone przez autorów pojęcia i teorie można z powodzeniem stosować w wyjaśnianiu zjawisk niemających bezpośredniego związku z reprezentowaną przez nich szkołą terapii.

Rozdział trzeci, zatytułowany Stany Ja (*Ego States*), to kolejny przykład udowadniający, że zawarte w książce treści mogą się przydać szerokiemu gronu osób zainteresowanych analizą transakcyjną. Wprawdzie narracja prowadzona jest tu w kontekście problematyki, którą zajmuje się szkoła Cathexis, mimo to zawarty tam opis struktury osobowości w analizie transakcyjnej oraz choćby takich zagadnień, jak kontaminacje (*contamination*) czy wykluczenia (*exclusions*), daje się wykorzystać w każdej, związanej z AT, dziedzinie.

Trudno w niniejszej recenzji zawrzeć informacje na temat zawartości całej recenzowanej publikacji. Wydaje się zresztą, że nie taki powinien być jej cel. To, na co przede wszystkim należy zwrócić tu uwagę, to szeroki zakres pojęć i informacji, które choć opisywane w kontekście jednej ze szkół terapeutycznych, z całą pewnością okażą się interesujące dla bardzo szerokiej rzeszy osób zainteresowanych analizą transakcyjną. Poza wspomnianymi już powyżej zagadnieniami znajdziemy tu jeszcze dokładny i ciekawy opis rozwoju dziecka (*Child Development*) i stanu Ja-Dziecko. Poświęcono temu czwarty rozdział recenzowanej książki. Również w kontekście zagadnień i rozdziałów, które na pierwszy rzut oka wydają się przydatne tylko dla specjalistów powiązanych zawodowo z problematyką terapii, znajdzie czytelnik pojęcia i opisy uniwersalne, znajdujące swoje zastosowanie w innych powiązanych z AT dziedzinach. Warto tu wspomnieć także o znajdujących się na stronach książki przykładach transakcji i relacji pomiędzy różnymi stanami Ja, dokładnie rozpisanymi schematami struktury osobowości, odniesieniami do gier interpersonalnych, itp. Oczywiście znajdziemy tu też fragmenty ściśle dotyczące zagadnień psychopatologii. Będą to przede wszystkim rozdziały – szósty, zatytułowany *Patologia (Pathology)*, siódmy – *Reparenting i regresja (Reparenting and Regression)*, oraz ósmy – *Filozofia leczenia (Treatment Philosophy)*. Również w tym przypadku nawet pobieżne ich przejrzanie pozwala na odnalezienie uniwersalnych opisów wymienionych powyżej zagadnień.

Niniejsza recenzja jest utrzymana na wysokim poziomie ogólności. Zamia-rem autora nie było bowiem przepisanie fragmentów książki czy też przywołanie znajdujących się tam definicji pojęć i ich odnoszenie do innej literatury przedmiotu. Celem było ukazanie faktu, iż pozycja ta, mimo korzeni znajdujących się w jednej ze szkół terapeutycznych, warta jest przeczytania nie tylko przez środowiska zajmujące się tą problematyką. Zawarte tu treści są kolejnym

² A. Pierzchała (2013), *Pasywność w szkole. Diagnoza zjawiska z punktu widzenia analizy transakcyjnej*, Wyd. AJD w Częstochowie, Częstochowa, s. 84.

dowodem na daleko idącą uniwersalność analizy transakcyjnej i szerokie możliwości jej stosowania. Tym samym twierdząco należy odpowiedzieć na zamieszczone na początku niniejszego opracowania pytanie. Mimo upływu lat oraz kontrowersji wokół reprezentowanej przez autorów książki szkoły terapeutycznej, zawarte tu informacje warte są trudu zdobycia i poznania recenzowanej publikacji.